

JEZIČKE UNIVERZALIJE

Šta je jezik (kakva je njegova priroda)?

→ Jezičke univerzalije kao putokaz!

TIPOVI JEZIČKIH UNIVERZALIJA

1) APSOLUTNE / NEAPSOLUTNE UNIVERZALIJE

APSOLUTNE:

- Svi jezici imaju suglasnike i samoglasnike.
- Svi jezici prave razliku između imenica i glagola.
- Svi jezici raspolažu sredstvima za formiranje pitanja.

NEAPSOLUTNE:

- Većina jezika poseduje samoglasnik [i].
- Većina jezika poseduje prideve.
- Za obeležavanje da/ne pitanja jezici obično koriste rastuću intonaciju.

(Marko je došao?)

2) IMPLIKACIONE UNIVERZALIJE

Ako X, onda Y:

- Jezici sa uobičajenim redosledom SOV su skoro uvek jezici sa postpozicijama.
- Jezici kod kojih je dominantan redosled VSO su uvek jezici sa predlozima.

⇒ Implikacije univerzalije:

- mogu biti apsolutne ili neapsolutne
- ne važe u oba smera
- su tetrahorične:

	Predlozi	Postpozicije
VSO	+	-
-VSO	?	?

⇒ Složene implikacije univerzalije:

Ako X, onda ako Y, onda Z:

→ Ako jezik kao dominantan ima redosled SOV, i ako genitiv dolazi iza imenice koja njime upravlja, onda se u tom jeziku i pridev skoro uvek nalazi iza imenice.

METODOLOGIJA UTVRĐIVANJA UNIVERZALIJA

▶ Problem uzorkovanja:

Kako napraviti dobar uzorak jezika?

Koliko jezika uključiti u istraživanje?

⇒ Usled realnih razloga optimalno rešenje je nemoguće: neizvodivo je u istraživanje uključiti sve jezike.

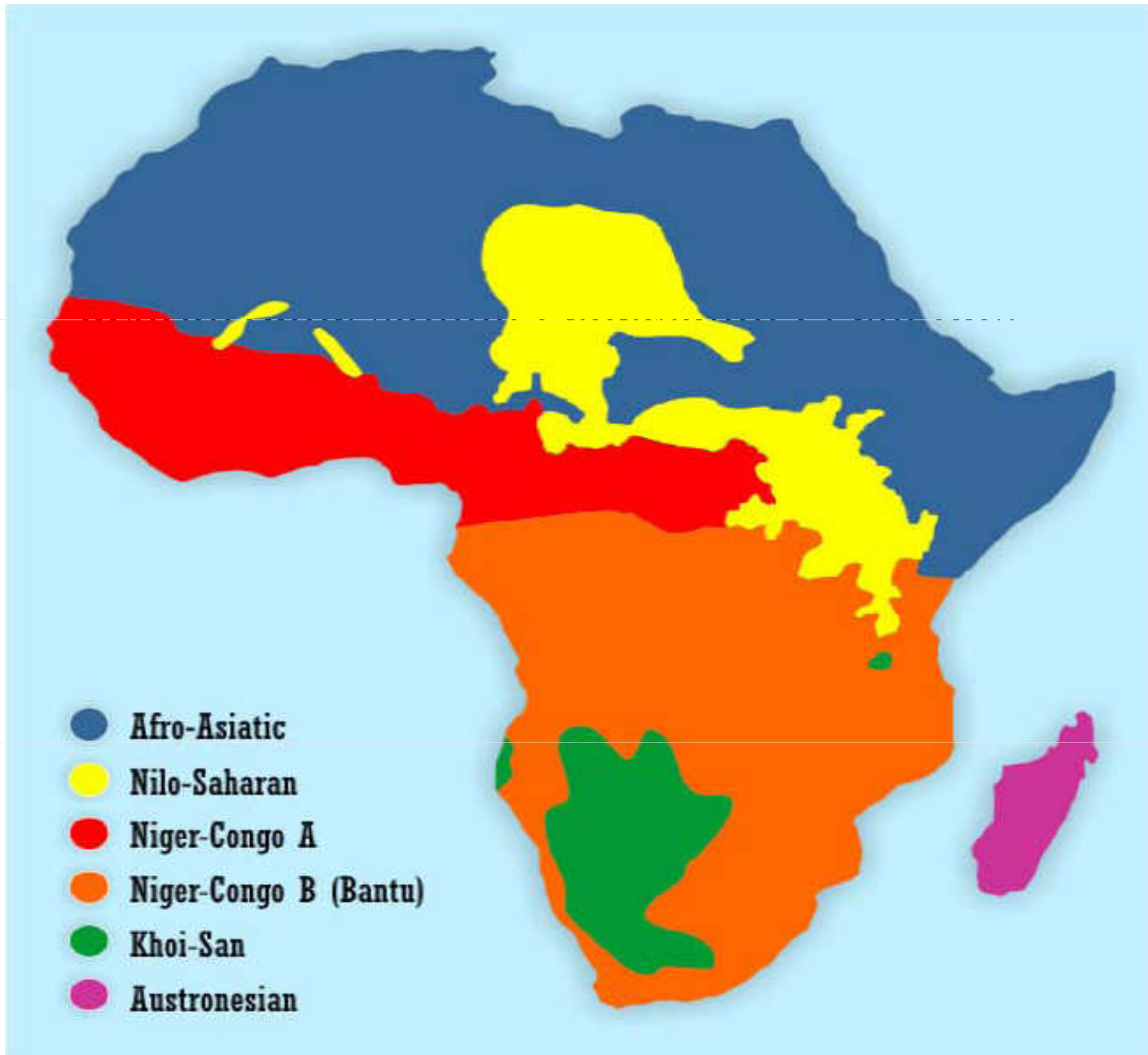
Koje jezike uključiti (na osnovu kojeg kriterijuma ih odabrati)?

⇒ Činjenica da je (preovladavajuće) slučajno uzorkovanje sklono genetskom i geografskom favorizovanju.

→ Tri predložena rešenja ovog problema:

1) Uzorkovanje zasnovano na veličini (po broju jezika) jezičkih porodica

PROBLEM: Veličina jezičkih porodica nije posledica čisto jezičkih, već i istorijskih faktora.

2) Uzorkovanje koje uključuje “nezavisne“ jezike – genetski i kulturno/geografski udaljene jezike

→ Uzorak od 50 jezika (Bybee 1985; Perkins 1980, 1989)

PROBLEM: Kulturno-geografska distanciranost jezika-
mala verovatnoća da u 50 jezika 2 jezika
neće biti iz iste “lingvističke oblasti”.

3) Uzorkovanje Matthewa Dryera (1992)

- Uzorak od 625 jezika: jezici su prvo grupisani u genetske rodove, pa onda po geografskim oblastima.
- Određena jezička osobina se smatra univerzalijom samo ako je prisutna u svih 5 geografskih oblasti.

	Afr	Eura	A-NG	SAm	JAm	Ukupno
Ndem i NPrid	28	14	8	8	5	63
Ndem i PridN	1	2	0	1	0	4

PROBLEMI: Validnost genetske klasifikacije jezika i obimnost (usled velikog broja jezika) informacija koje treba prikupiti.

Problem prikupljanja informacija

Kako doći do podataka o različitim jezicima?

1) Iz objavljenih gramatika i članaka o određenim jezicima

PROBLEM: Uglavnom su u slučaju egzotičnih jezika u pitanju kratki i nekompletni pregledi jezičke strukture, sa subjektivnim odabirom materijala.

2) Pomoću upitnika o fenomenu koji se istražuje

PROBLEMI:

- Uspešnost istraživanja zavisi od kvaliteta sastavljenog upitnika.
- Praktični problemi: novac i vreme.
- Nemogućnost upotrebe pri tipološkom istraživanju koje je usko povezano sa određenom gramatičkom teorijom (usled specijalizovane terminologije).

OBJAŠNJENJE UNIVERZALIJA

Zašto se jezici ponašaju tako kako se ponašaju?

Kako objasniti univerzalije?

The enemy destroyed the city.

The city was destroyed (by the enemy).

Karakteristika velikog broja jezika je da:

→ Objekat aktivne rečenice se pojavljuje kao subjekat pasivne rečenice.

→ Glagol se u pasivnoj konstrukciji pojavljuje u specijalnom (za pasiv karakterističnom) obliku.

ZAŠTO?

⇒ INTERNA I EKSTERNA OBJAŠNENJA

→ Interno objašnjenje (zasnovano na pretpostavljenom skupu sintaksičkih pravila/principa):

Nivo	Aktiv	Pasiv
DS	<i>The enemy destroyed the city</i>	<i>___ was destroyed the city</i>
SS	<i>The enemy destroyed the city</i>	<i>The city was destroyed</i>

→ Eksterno objašnjenje (zasnovano na pragmatičkim postulatima): komunikativna funkcija isticanja

The city was destroyed.

Tipovi eksternih objašnjenja

1) DISKURS

→ Konvencionalizovanje onih formalnih karakteristika koje ispunjavaju određene diskursivne funkcije (primer pasiva).

2) OBRADA

→ Eliminisanje struktura koje su teške za razumevanje (ili produkciju), uz favorizovanje struktura koje olakšavaju razumevanje (produkciju).

The candidate hoped // to win the election lost.

3) (JEZIČKA) EKONOMIJA

→ Izbegavanje redundancije u gramatičkoj strukturi jezika: pro-drop jezici. Skraćivanje.

(Ja) Čitam.

I read.

Kuš to?

wanna; gonna

5) IKONIČNOST

→ Forma određenih jezičkih izraza reflektuje realne osobine onoga što označavaju.

Lopta je išla gore pa dole, gore pa dole, gore pa dole...

The movie was so bad that it dragged on and on and on and on.